Kas töötukassa hindab töövõimet nüüd rangemalt?

Milliseid sotsiaalteenuseid peavad KOV-id osutama?

Kui kättesaadav on narkoosis hambaravi?

Detsember 2016

Puutepunktid

Sõltumatu ajakiri, mis võitleb erivajadustega inimeste õiguste eest

Viimsi Raamatukogu

Kõik Eesti puuetega inimesed, nende lähedased ja nendega tegelevad spetsialistid – ühinege!

Nr 53

Erakogu

Puue ei peaks tähendama elu ilma võimalusteta

Põletavaid teemasid järgmises numbris:

Kuidas sotsialiseerida autisti, kes õpib vaid kahekesi õpetajaga?
Kas KOV võib otsustada, et puudega inimest aidaku perekond?
Kellele on mõeldud töötukassa ennetavad tööturumeetmed?

LOODAME IKKA PARIMAT!

Peatselt on kohal uus aasta, mis toob väga paljudele puudega inimestele, paljudel juhtudel ka nende lähedastele, kaasa suuri muutusi. Ligi 50 000 inimesel tuleb läbida uut moodi töövõime hindamise protseduur töötukassas – just nii palju toimub aastas töövõimetusprotsendiga inimeste korduvekspertiise. Loodame, et „Ameerika mäed" jäävad seekord ära, sest erinevalt šokiteraapiaga käivitunud uuest abivahendikorrast tänavu aasta alguses on töötukassa saanud uut metoodikat juba kuus kuud harjutada uute süsteemi sisenejate peal.

Siiski oleks turvalisem, kui töövõimereformi tugimeetmena oleks loodud sõltumatu ja kättesaadav nõustamisabi (meeskond või vähemalt üks valdkonda tundev jurist), kelle poole saaks pöörduda juhul, kui asjad ei suju: kui on vaja kirjutada vaiet või muul moel oma õiguste eest seista. Psüühikahäire või vaimupuudega inimesele võib see olla raketiteadus.

Ka hakkame nägema, milliseid tulemusi annab deinstitutsionaliseerimise projekt, mille raames kolitakse sajad psüühilise erivajadusega inimesed uutesse elukohtadesse. Uus valitsus on lubanud kergendust ka omastehooldajatele, aga millist, pole veel selgunud. Ka ei tea me, kas omavalitsustel ikka jagub ressurssi, et osutada sotsiaalteenuseid jne.

Aga taas on õhus lootus, et äsja ametisse asunud uus sotsiaalkaitseminister Kaia Iva, samuti sotsiaalkindlustusameti uus juht Egon Veermäe suudavad lükata asju paremuse poole. Optimismi uude aastasse kõikidele!

Tiina Kangro, PEATOIMETAJA

PUUTEPUNKTIDELE TEHTUD ANNETUSED ON MAKSUVABAD

Tuletame taas meelde, et kõigil, kes on aasta jooksul teinud annetuse MTÜ-le Puutepunktid, on võimalus uue aasta algul tuludeklaratsiooni tehes saada viiendik annetusest tagasi tulumaksusoodustusena. Selleks on vaja, et annetuse tegija oleks teatanud toimetusele oma isikukoodi.

Paljud annetajad on seda juba teinud (näiteks lisanud selle pangaülekandele) ning saanud maksusoodustust ka varasematel aastatel. Kes seda veel teinud ei ole, neilt ootame isikukoode kuni 10. jaanuarini aadressile info@puutepunkt.ee. Meie peame edastama maksuametile annetajate andmed 1. veebruariks 2017, selle alusel saab maksu- ja tolliamet teha maksutagastused. Need, kes varem juba on oma andmed teatanud, ei pea seda uuesti tegema – andmed on olemas.

Kui annetajaks on olnud ettevõte, siis leiame registrikoodi üles ise, sest erinevalt eraisikute andmetest on ettevõtete registri andmed avalik info.

Päris kõikidele riik siiski annetuste tulumaksuosa ei tagasta. Tulumaksuseaduse alusel on võimalik tulumaksu tagasi küsida summalt, mis ei ületa 5 protsenti annetaja teenitud aastatulust. Selle sisse peavad koos annetustega mahtuma ka koolituskulud ja eluasemelaenu intressid, millelt taotletakse tulumaksutagastust. Samuti ei tagastata tulumaksu sellisel juhul, kui annetuse tegija pole aasta jooksul riigile tulumaksu tasunudki (mittetöötavad pensionärid või töövõimetuspensionärid). Maksuamet ei tee tagasimakseid ka üliväikestelt summadelt, näiteks kui inimene on aastas annetanud 2 eurot, siis selle tulumaksuosa, 40 senti, maksuamet tehnilistel põhjustel ei tagasta.

Kel aga võimalik, siis palun kasutage seadusega lubatud tulumaksutagastust kindlasti! Täname veelkord kõiki annetajaid, sest teie panuseta poleks Puutepunktid saanud ilmuda. **Puutepunktide toimetus**

PUUTEPUNKTID

ILMUB ALATES OKTOOBRIST 2011
VÄLJAANDJA MTÜ PUUTEPUNKTID
REGISTRIKOOD 80334985
A/A EE452200221053907379
FAEHLMANNI 12, 10125 TALLINN
TEL 628 4405
E-POST INFO@PUUTEPUNKT.EE

TELLIMINE WWW.PUUTEPUNKT.EE
© OÜ HARIDUSMEEDIA 2016
PEATOIMETAJA TIINA KANGRO
TOIMETAJA ANNE LILL
KUJUNDAJA HEIKO KRUUSI
KEELETOIMETAJA KAJA TÜRK
TRÜKIARV 8900

KAS SOTSIAALTEENUSED ON TÕESTI AINULT PABERIL?

PUUTEPUNKTIDELE KIRJUTAS EAKAS MEES OMA KOGEMUSTEST VALLA SOTSIAALTEENUSTEGA. TULEB VÄLJA, ET TEGELIKUS ELUS ON TIHTIPEALE TÄPSELT NII, NAGU SEADUS ETTE EI NÄE. LUGEGE KIRI LÄBI JA PÖÖRDELT LEIATE SELGITUSE, KUIDAS ASJAD TEGELIKULT OLEMA PEAKSID.

BULLS

Olen 68-aastane, mul on keskmine puue olnud juba 12 aastat. Algas kõik puusaliigesest, sain selle vahetatud. Teise jätsin tegemata, kuid ka see kulus normaalkorras, aga protees järele ei andnud, mistõttu nüüd on jalgadel kõrgusevahe kolm-neli sentimeetrit, selgroog kõverdus, käin vaid karkudega ja valud võtan maha vaigistiga. Eks ka oma süü, et kohe teist puusa proteesida ei lasknud, aga elu oli keeruline...

Õde haigestus peavähki, ta enda pere pidi eluks raha teenima ja nii sai minust ka läheduses elava õe hooldaja enamikuks nädalast. Ei näinud kuidagi võimalust ise jääda taas paariks kuuks karkudele, mis pärast puusaoppi on tõsiasi.

Siiani olen majapidamisega ise hakkama saanud ning eks naabrid ja head sõbrad on ka natuke aidanud. Just viimased soovitasid mulle valla poole pöörduda, et seal suur pakutavate teenuste nimekiri. Vajaksin ju vaid kord nädalas puude tuppa tassimist ja lumepuhastust, kui tali tuleb. Karguga ühes käes ei saa nende töödega hästi hakkama. Kõik muu suudan ise teha.

OIH, TEIE EI SAA!

Pöördusin koduvalla sotstöötajate poole. Ühel kenal päeval tuldigi mulle külla – vaatama, millist abi vajan. Paluti pabereid näha ja siis... „Oih, teil ju ainult keskmine puue! Meie aitame raske ja sügava puudega inimesi!" Näed, mis juhtub, kui seadust ei tea.

Läksime rahus lahku, kuid mind kummitavad küsimused. Olen üksik, vallaline mees. Minu kasutada on pool vanavanemate majast. Niisiis üksi ja puudega. Kui ikka enam hakkama ei saa, tuleb kodu maha jätta ja minna valla hooldekodusse – neli meest toas. Vald peaks seal suure osa mu tasudest kinni maksma, sest 340 eurot pensioni seda ei kata. Kas poleks siis mõistlik praegu minu peale kodus olles veidi kulutada, nii-öelda teenuseid pakkuda, vaatamata keskmisele puudele?

Sotstöötaja andis nõu: kui hakkate järgmisel aastal puude jaoks pabereid täitma, tehke ennast ikka võimalikult haigeks – ehk tuleb siis suurem puue, siis tuleme appi!

Jutu sees sai mulle selgeks, et nii suurel vallal nagu meie oma on sotstöötaja käsutuses vaid üks auto ja üks põhikohaga hooldustöötaja. No ja siis tulen mina oma lonkamise ja valudega... Raskeid ja sügavaid puudeid aga jätkub.

ASI ON JU LIHTNE

Mingitel mõttetalgutel aastaid tagasi tõstsin selle aitamise asja oma nägemuse kohaselt esile nii: vald teeb teenuste pakkujatest nimekirja (kes lõhub puid, kes ajab muru, kes lükkab lund, kes koristab tuba, kes aitab hügieenitoimingute juures, kes viib arsti juurde jne), puudega inimene valib sealt endale vajaliku, maksab näiteks 20 protsenti omaosalust ja saabki teenuse.

Kas mitte nii ei peakski asi toimima? Ja sõltumata puudeastmest. Ei olegi ju võimalik, et need teenusepakkujad on pidevalt valla hingekirjas palgalistena. Sõlmida tuleks lepingud ning siis vajadusel neid inimesi mõistliku tasu eest kasutada.

Kui selline väljend – sotsiaalteenused – eksisteerib, siis peaks see ka kõikjal ühtviisi toimima. Olen küll kuulnud ka väikestes valdades hästi toimivast abist, aga mind see praegu ei aita.

Pealegi on eestlane ju selline, et ei taha lõputult sugulaste, heade naabrite, sõprade abiga elada – kõigil ju oma elu. Minule selgitas aga sotsiaaltöötaja, et kogu sotsiaalabi liigubki nüüd selles suunas, et abivajajat aitavad kogukond ja sugulased.

ARVUTAME PISUT!

Aga miks me siis üldse sotsiaalhoolekandest räägime? Neid kõrgelt haritud sotsiaaltöötajaid-teoreetikuid jätkub juba kõikjale, praktikas aga asi lonkab. Ometi oleks neil oma valla sante tulusam kodus abistada (kes veel vähegi hakkama saab), kui raisata raha hooldekodudele – seda ütleb minugi kesine matemaatikuaru.

Minu loo järg on aga selline: sel sügisel võtsin oma katuse alla elama oma sügava puudega õe (sellesama, kel on kasvaja) ja teda hooldava üliõpilasest tütre. Nad kaks kaotasid kodu seoses pereisa surmaga, too oli pidanud peret üleval ja maksnud eluasemelaenu. Maksja kadumise järel toimus panga poolt kiire maja äravõtmine ja nüüd koliti hädaolukorras minu katuse alla.

Neiu satub viimasel ajal harva kooli (bakalaureus on teha), sest minusugusest poolsandist pole täisajaga õe hooldajat. Sotsiaaltöötaja küsis aga seda lugu kuuldes kohe: kas see neiuke nüüd ei saa siis ka teile puid tuppa tassitud, lund roogitud jne?

Muidugi teeb see õbluke kõike, milleta ei saa meie maja eksisteerida. Kuid mitu nahka peab siis noorelt inimeselt koorima? Kes võidab, kui ülikool jääbki venima, amet õppimata ja tööle minemata?

Lisaks ei jõua 40 euro eest hooldajaks vormistatud lähedane paljaste kätega kõike ikka teha. Näiteks algab õel varsti uus kiiritusravi ja selleks peame viima ta vähemalt kolmel korral Tallinna. Kuidas aga rasket haiget sõidutada? Küsisimegi siis vallalt sotsiaaltransporti. Ei, meie küll teie nimetatud aegadel transporti tagada ei saa, oli vastus.

Lõpetuseks: kuni ei mõelda sellele, et omas kodus hädasolijate aitamine tuleb kokkuvõttes odavam kui inimeste kängutamine hooldekodudes või haiglates, ei ole sotsiaaltöö paigas. Paljud sandikesed saaksid kodus veel kenasti hakkama, kui sõnade ja igasuguste dokumentide vorpimise asemel tõeliselt abi pakutakse.

Vabandust, et nii pikalt – aga tahaks veel elada!

Kaido
PUUDEGA PENSIONÄR
PEALINNA ÄÄRE TAGANT MAALT

OMAV
KÜMM

JUBA TÄNAVUSE AASTA ALGUSEST ON SOTSIAALHOOLEKANDE SEADUSES KIRJAS 10 SOTSIAALTEENUST, MIDA KÕIK OMAVALITSUSED (NII ENNE KUI KA PÄRAST HALDUSREFORMI) ON KOHUSTATUD OMA ELANIKELE PAKKUMA, KUI NOOD NEID VAJAVAD.

Erinevalt varasemast seaduse versioonist on nüüd must valgel kirjas ka teenuste miinimumnõuded, mis võimaldab täpselt aru saada, kellele teenused on mõeldud, millise eesmärgi saavutamiseks neid osutatakse ning mis on nende sisu. Näiteks on osa sotsiaalteenuseid ette nähtud ainult puudega inimestele, teised aga kõigile, kes tervise või sotsiaalse olukorra tõttu abi või tuge vajavad.

Üks suur keerukus on siiski ka: nimelt paneb seadus kohalike omavalitsuste õlgadele kohustuse välja selgitada, kas, millises mahus ja millist teenust inimene vajab. Seega pole abivajajal õigust nõuda omavalitsuselt täpselt seda, mida ta ise tahab. Siiski peab omavalitsus tagama, et probleemses olukorras inimene saaks abi, mis on asjakohane ja piisav, et ta olukord normaliseeruks. Sotsiaalteenusega peab tagatama, et inimene saaks kasutada oma põhiõigusi ja -vabadusi, siinsel juhul siis õigust võtta osa ühiskonnaelust, elada (viimse võimaluseni) kodus, käia koolis, kasutada arstiabi jm avalikke teenuseid, tunda end turvalisena jne.

Kui selleks on vaja koduteenust, tugiisikut, isiklikku abistajat, sotsiaaltransporti, ligipääsetavat elu-

ITSUSTE
SOTSIAALTEENUST

Teenuste miinimumnõuded on nüüd seaduses täpselt kirjas. Järgmiseks on vaja selgust, kuidas riik kavatseb rahastada omavalitsusi, et nood seaduses kirjeldatud kohustusi täita suudaksid. BULLS

aset või muud sellist, peab omavalitsus abivajajale mõistlikul määral appi tulema.

Õiguskantsler selgitab

Oktoobris saatis õiguskantsler kõikidele vallavanematele ja linnapeadele märgukirja, milles rõhutas, et 10 seaduses kirjeldatud sotsiaalteenust on tõesti inimestele osutamiseks, mitte vaid nalja pärast seal kirjas. Nimelt oli õiguskantsleri lauale kuhjunud terve virn kirju Eesti inimestelt, kes kurtsid, et nad kohalikust omavalitsusest vajalikke teenuseid ei saa – küll põhjendati seda rahapuudusega, küll sellega, et teenust pole käepärast või tahtjaid on palju ning kõigile ei jätku.

Kõik need vastuväited lükkas õiguskantsler oma kirjas ümber. Tema selge signaal omavalitsusjuhtidele oli, et inimesed peavad saama tuge. Kõik 10 teenust peavad olema kättesaadavad (kui mõne teenuse vajajaid parasjagu ei ole, peab omavalitsus vajaduse tekkides olema valmis teenust korraldama) ning kui inimene vajab abi talle hädapäraste teenuste eest tasumisel, peab omavalitsus ka selles appi tulema ega saa pugeda rahapuuduse taha.

„Kui omavalitsustel ülesande täitmiseks raha napib, lasub täiendava finantseerimise kohustus riigil, kes on seadusega vastavad kohustused omavalitsustele ette näinud," tegi õiguskantsler lausa revolutsioonilise avalduse. Ta lisas, et kui omavalitsusel pole tõesti raha, et seaduses nõutud teenuseid osutada, siis on see omavalitsuse tegemata töö, kui ta pole aegsasti riigilt ressursse juurde taotlenud. Kuidas täpselt mõõta, mille jaoks omavalitsusel raha jagub ja mille jaoks mitte, õiguskantsler siiski ei selgitanud.

Omavalitsus peab oma elanikele osutama teenuseid, mida nad toimetulekuks vajavad, tehes seda

õigel ajal ja piisavas mahus. Et teenused oleksid kõigile abivajajatele kättesaadavad ühetaolisel moel ja selgetel alustel, peavad omavalitsused kehtestama sotsiaalhoolekandelise abi andmise korra, et igaühel oleks selge, millist abi ja kuidas tal on õigus vallalt/linnalt saada.

ABI PEAB OLEMA PIISAV

Õiguskantsler juhtis tähelepanu sellele, et omavalitsustel pole õigust abi andmise reeglitesse kirjutada sisse piiranguid, mis lähevad vastuollu seadusega. Näiteks ei tohi piiritleda, et vald/linn pakub mõnd teenust ainult raske ja sügava puudega inimestele (kuigi seaduses on teenus kõikide puudega inimeste jaoks vastavalt nende abivajadusele). Samuti pole lubatud piiritleda, et näiteks isikliku abistaja teenust on võimalik kasutada kuni 40 tundi kuus inimese kohta. „Abi tuleb anda mahus, mis katab inimese abivajaduse lähtuvalt teenuse eesmärgist," selgitas õiguskantsler.

Ta märkis, et 10 sotsiaalteenusele lisaks võivad omavalitsused pakkuda muud abi oma äranägemisel. Selliste täiendavate teenuste pakkumiseks on neil teenuse sisu, eesmärgi ja muude kriteeriumide seadmise asjus vabad käed.

Tiina Kangro

TEENUSED, MIDA KO

1. KODUTEENUS

Teenus on mõeldud täisealisele oma kodus elavale inimesele, kes ei suuda puude/terviseseisundi tõttu või elukeskkonnast tulenevatel põhjustel kõrvalabita teha igapäevaelus vajalikke toiminguid (kütmine, toiduvalmistamine, eluruumi ja riiete korrastamine, poes käimine, asjaajamised jne). Teenuse eesmärk on aidata inimesel kodustes tingimustes eluga toime tulla, säilitada ja parandada elukvaliteeti.

2. VÄLJASPOOL KODU OSUTATAV ÜLDHOOLDUSTEENUS

Omavalitsusel on kohustus pakkuda tegevuspiirangutega täisealisele võimalust saada hooldust asutuses (päevakeskus, hooldekodu), kui ta ei suuda kodustes tingimustes ning koduteenuste toel iseseisva eluga toime tulla.

3. TUGIISIKUTEENUS

Seda teenust peab omavalitsus osutama täiskasvanule, puudega või puudeta lapsele või last kasvatavale vanemale, kes vajab sotsiaalsete, majanduslike, psühholoogiliste või terviseprobleemide tõttu oma kohustuste täitmisel ja õiguste teostamisel olulisel määral kõrvalabi. Tugiisik juhendab, motiveerib ja arendab inimese suuremat iseseisvust ning
tusvõimet.

Lapsevanemale tugiisiku
se osutamisel on täienda
lapse hooldamise ning
toetava kasvukeskkonna
Lapsele tugiisikuteenu
tamise eesmärk on koos
kasvatava inimesega lapse
toetamine, sealhulgas
puudega lapse hooldusto
te tegemine. Tugiisik abista
arendavates tegevustes,
ja motiveerib igapäevaelus
tulema, abistab suhtlemisel
liikmetega või ka väljaspool
(lasteaias, koolis jne).

4. TÄISEALISE ISIKU HOOLDUS

Täisealine inimene, kes
vaimse või kehalise puude
abi oma õiguste teostamise
kohustuste täitmiseks, võib
da omavalitsuselt hoolduse
mist. Sel juhul määrab oma
sus talle hooldaja (temaga koos
lastatult), kellele antakse
ülesanded taotleja abistamisel.

5. ISIKLIKU ABISTAJA TEEN

Teenuse eesmärk on suurenda
füüsilist kõrvalabi vajava täise
puudega inimese iseseisvat toime-
tulekut ja osalemist kõigis eluvald-
kondades. Teenuse eesmärgiks

ÕIGUSKANTSLERI MÄRGUKIRJAST

KOHALIK OMAVALITSUS ON KOHUSTATUD:

- Tagama, et vähemalt seaduses nimetatud sotsiaalteenused oleksid olemas. Seejuures võib ta valida, kas osutab teenuseid ise või ostab need sisse mõnelt teenusepakkujalt, sealhulgas teeb näiteks koostööd naabervalla või -linnaga teenuse osutamiseks jms.
- Selgitama välja, milline on inimese abivajadusele vastav abi (abi sisu ja maht). Seejuures on omavalitsusel vabadus otsustada, millist sotsiaalteenust konkreetsele abivajajale sotsiaalkaitse ja -hoolekande põhimõtteid arvestades korraldada.
- Vajadusel osalema sotsiaalteenuse kulude katmisel. Omavalitsusel on õigus hinnata, kas ja kui palju peab abivajaja / ta perekond sotsiaalteenuse eest ise maksma, et tasu suurus ei takistaks abivajajal abi saamast.

TASU VÕTMISE KORRAL TULEB ARVESTADA:

- Et inimesel jääks pärast sotsiaal-
teenuste eest tasumist raha enda
ja oma pere igapäevaseks toimetule-
kuks, muuhulgas oma alaealiste laste
eest hoolitsemiseks.
- Et inimene ei jääks täiesti raha-
tuks (näiteks hooldekodus elami-
se eest makstes), mis takistaks tal oma

-IDPEAVAD OLEMA VALMIS PAKKUMA

muuhulgas vähendada ta lähedaste hoolduskoormust.

Isiklik abistaja aitab inimest liikumise, söömise, toidu valmistamise, riietumise, hügieenitoimingute, majapidamistööde ja muude toimingute juures, milles ta vajab kõrvalabi. Teenuse mahu määramiseks peab omavalitsus hindama, kui suures mahus kõrvalabi ta eluga toimetulekuks vajab. Omavalitsus sõlmib abistajaga halduslepingu, kus on kirjas toimingud, mida abistaja teeb. Teenuse saajal on õigus abistaja valikul kaasa rääkida või sobiv inimene ise leida.

6. Sotsiaaltranspordi-teenus

Puudega inimesele, kel puue takistab isiklikku või ühissõidukit kasutada, peab omavalitsus tagama tema vajadustele vastava transpordivahendi kasutamise võimaluse tööle või õppeasutusse sõitmiseks või avalike teenuste (arst, pank, üritused jne) kasutamiseks.

Seaduses on eraldi välja toodud, et kui sotsiaaltransporti pakutakse liiniveona, võib inimeselt selle eest tasu võtta summas, mille ta kulutaks sama vahemaa läbimiseks soodsaima olemasoleva transpordivahendiga, kui tal ei esineks puudest tulenevat takistust (näiteks kui Tallinnas on kohalikele elanikele tasuta ühistransport, peab liiniveo korral ka sotsiaaltransport olema tasuta). Individuaalse teenusena (taksoteenusena) osutatava sotsiaaltranspordi eest võib tasu võtta suuremas ulatuses.

7. Eluruumi tagamine

Omavalitsused kohustuvad kindlustama eluruumi kasutamise võimaluse inimesele, kes ei ole sotsiaalmajandusliku olukorra tõttu ise võimeline enda ja oma pere vajadustele vastavat eluruumi tagama (näiteks lastekodust väljakasvavad lapsed jt).

Samuti peab omavalitsus abistama puudega inimesel oma eluruumi kohandada või asuda ümber sobivamale elamispinnale, et ta saaks võimalikult kaua elada kodus ega peaks kolima hooldusasutusse.

8. Varjupaigateenus

Omavalitsus peab pakkuma ajutist ööbimiskohta täisealisele inimesele, kes ei ole võimeline endale ööbimiskohta leidma. Seal peab olema tagatud voodikoht, pesemisvõimalus ja turvaline keskkond.

9. Turvakoduteenus

Hätta sattunud lapsele ja täisealisele, kel pole vägivalla või turvalisuse puudumise tõttu ajutiselt võimalik elada oma kodus, peab omavalitsus pakkuma ajutist eluaset, mille juurde kuulub ka esmane abi. Turvakodus tuleb pakkuda kriisiabi, et inimene saaks taastada psüühilise tasakaalu ja tegevusvõime, samuti nõustamist ja korralduslikku tuge edasise abi saamiseks. East ja vajadusest lähtudes tagatakse turvakodus elamise ajal ka hooldamine, arendamine, õppetöös osalemine jms.

10. Võlanõustamisteenus

Kui inimene on sattunud võlgadesse, mille tasumisega ta iseseisvalt toime ei tule, on omavalitsus kohustatud pakkuma talle nõustamist ja juhendamist rahaasjade korraldamisel, võlausaldajatega läbirääkimiste pidamisel ja nõuete rahuldamisel, et aidata olukord kontrolli alla saada ning ennetada uute võlgnevuste tekkimist. Piiratud teovõimega isiku korral osutab omavalitsus teenust tema seaduslikule esindajale, kui too selleks taotluse esitab.

NB! Enamiku teenuste eest on omavalitsusel õigus küsida teenuse saajalt või tema hoolduskohustusega lähedastelt jõukohast tasu.

Allikas: Sotsiaalhoolekande seadus

elu üle otsustada ka väikeses ulatuses (näiteks pidada lapselast sünnipäeval meeles väikese kingiga).

- Lähedastelt kulude katmisel osalemist nõudes tuleb silmas pidada, et perekonnaseaduse ja kooseluseaduse järgi on kohustatud ülalpidamist andma vaid vanemad, vanavanemad, täisealised lapsed ja lapselapsed ning abikaasad ja registreeritud elukaaslased – kuid ka nendelt raha nõudes tuleb järgida eelnevas kahes punktis kirjeldatut. Abivajaja õed-vennad aga ei ole seaduse järgi kohustatud ülalpidamist andma.
- Lähtuda tuleb ka põhimõttest, et täisealisele abivajajale antakse ülalpidamist üldjuhul rahas (teenuste eest tasumine või tasumisel osalemine). Ülalpidaja võib vastastikusel kokkuleppel abivajajat ka ise hooldada, kuid seda ei saa ei abivajaja ega omavalitsus temalt nõuda.

Seega kui kohalikus omavalitsuses on vajalikud teenusepakkujad olemas ning abivajajal / ta lähedastel võimalik teenuse kulud ise katta, võib omavalitsuse kohustus piirdudagi vaid sobiliku abi väljaselgitamisega ja abivajaja juhatamisega teenuse juurde. Kui aga sobiv teenusepakkuja puudub või abivajajal on raha ebapiisavalt, peab omavalitsus leidma teenusepakkuja või pakkuma teenust ise ning samuti osalema vajadusel teenuse rahastamises.

Allikas: Õiguskantsleri märgukiri linna- ja vallajuhtidele (24. oktoober 2016)

Kas arstiabi on ikka kõigile?

Kuidas täpselt Tartu Ülikooli Kliinikumi päevakirurgia opisaalis toimuv hambaravi lõpuks sündis ning miks on see võimalus kogu Eesti vaimupuudega inimeste jaoks kättesaadav ikka veel ainult Tartus, sellest jutustame teile põhjalikumalt jaanuarikuu ajakirjas.

Jutt saab igatahes põnev ja seiklusrikas, kuigi kohati ka ahastama ajav.

Seekordses ajakirjas võtame vaatluse alla teema praktilise poole. Kuidas narkoosis hambaravile pääseb, kelle jaoks see täpsemalt mõeldud on, kuidas toimub ja kui palju maksma läheb.

Olgu kohe alguseks öeldud välja kolm asja:

- Kui riik arvab, et nüüd, kus suure sõjaga on Tartusse selline võimalus lõpuks loodud ja aastas 20–25 vaimupuudega inimese suud parandatud saavad, on asjad korras, siis nii see päris kindlasti ei ole. Sügava vaimupuude, sageli liitpuudega, ratastoolis või -kärus oleva, vahel sootuks lamava inimese transportimine hambaraviks Tartusse ja pärast tunde kestnud narkoosist ärkamist koju tagasi käib paljudele omaksehooldajatele-eestkostjatele kaugelt üle jõu. Võimalusi peab tekkima rohkematesse kohtadesse üle Eesti. Vaimu- ja liitpuudega inimesi on Eestis tuhandeid!
- Päris kindlasti saaks praegusest palju rohkematel vaimupuudega inimestel, nii lastel kui ka täisealistel, ravida hambaid ka tavalise hambaarsti juures, kui vaid hambatohtrid ületaksid kartuse puudega inimeste ees. Ning lapsevanemad-eestkostjad oleksid järjekindlamad, et otsida üles arst, kes on nõus „kaasa mängima". Järjest rohkemad seda teevadki. Ning see on päästnud nii mõnegi puudega inimese hambad, lisaks säästnud hulga raha Eesti tervishoiusüsteemile.
- Eelmised punktid on mõlemad seotud ka rahaga. Lisaks transpordimurele ei saa paljud pered oma vaimupuudega täisealist Tartusse hambaid ravima sõidutada ka seetõttu, et 200- või 300-eurone raviarve võtab silme eest mustaks. Ka hambaarstidel on sama mure: kui vaimupuudega inimesega, olgu ta laps või täiskasvanu, tuleb enne puurimise-plommimise juurde jõudmist võib-olla mitme visiidi jagu „teatrit" teha ja „kõigeks valmis olla", siis kes selle kinni maksab? Seega tuleks riigil mõelda, kuidas teha hambaravi vaimupuudega inimestele tõesti kättesaadavaks. See on lihtsalt vältimatu. **Tiina Kangro**

Hambai
võib ka

Karolin Lill (32) on üks neist umbes sajast vaimupuudega täiskasvanust, kes on pika ja konarliku võitluse järel saanud kasutada Tartu Ülikooli Kliinikumi juurde tekkinud võimalust lasta oma hambaid parandada üldnarkoosis olles.

...PARANDADA ...UURE LAULUGA

Karolin on tugeva sünnitraumaga ilmale tulnud laps. Tal on PCI ja raske vaimupuue. Puberteedieas hakkasid ilmnema ka psüühikahäired, mis tähendab, et vahel võib temaga suhtlemine olla üksjagu keeruline.

Ka Karolini hambad on algusest saati olnud viletsad. Tugevad ravimid sünnist peale ja muud vaevaliselt areneva lapse probleemid on teinud oma töö. Kuigi Karoliniga üritati hambaarste külastada juba eelkoolieas, ei olnud sel piisavalt tulemust ning hammaste allakäik ei peatunud.

Karolin oli ka üks esimestest lastest Eestis, kes sai narkoosis hambaravi Tallinna lastehaigla opiplokis, aga selleks ajaks olid teismelise tüdruku hambad juba väga kehvas seisundis. Osa neist tuli lihtsalt eemaldada, osast jäid järele vaid madalad „tallad".

Pärast Karolini täisealiseks saamist kadus igasugune võimalus hambaarsti juurde pääseda, sest üldnarkoosis hambaravi täisealistele Eestis lihtsalt ei olnudki. Mõnes hambaravikabinetis pakuti küll narkoosivõimalust, aga sinna ükski tohter Karolini-sugust patsienti võtta ei julgenud, sest ajukahjustusega inimest saab narkoosis hoida vaid anestesioloogi kontrolli all, nagu see on operatsioonisaali tingimustes.

LÕPUKS OMETI!

Nüüd on Karolin koos vanematega juba kolmandat aastat Tartu stomatoloogiakliiniku püsikliendid. Just nimelt koos vanematega, sest Tallinnast Tartusse narkoosis hambaravil käimine on perekondlik ettevõtmine, mis võtab terve pika päeva. Alati eelneb sellele ka põhjalik ettevalmistustöö koos stomatoloogiakliiniku meedikutega. Viimaseid kiidavad Karolini vanemad taevani.

„Meie esimene Tartus hambaravil käik oli otsast lõpuni helge. Hoolimata sellest, et olime õigeks ajaks kohale jõudmiseks teele asunud juba kell viis hommikul," meenutab Karolini ema Anne. „Päevakirurgia õde oli sõbralik, ruumid ravile pääsu ootamisel hubased. Hambaarst ja anestesioloog leidsid mahti enne protseduuridega alustamist meiega rääkima tulla ning ükski meedikutest ei ehmunud ega keeldunud end ka patsiendile tutvustamast, kui too pöördus nende poole kätteõpitud viisakusavaldustega: „Tere! Mina olen Karolin Lill. Mis sinu nimi on?" Kui kurtsin arstidele aga varasemast kogemusest Karolini eriprobleemi, et ta on alati pärast narkoosi metsikult oksendanud, sain vastuseks: meil nad ei oksenda! Ja nii läkski. Ka Karolin ärkas rahulikult ega oksendanud. Lisaks sain dr Piia-Heidi Kreegimäelt põhjaliku ülevaate, mida ja miks tehti ning mida nüüd edasi peaks silmas pidama," jätkab ta.

NAGU LAULUPEOL

Noore naise viimane hambaravi eelmisel kevadel liigitub aga juba tõeliselt värvikate elamuste hulka.

„Nagu Karolinil tavaks teretas ta operatsiooniboksi sisenedes seal viibijaid taas kättpidi, tutvustas uuesti iseennast ja jälgis huviga arstide enesetutvustusi. Kui asi kanüüli panekuni jõudis, tekkis küll väike tõrge. Nõelatorget pelgav patsient tegi juba suu lahti ja mõtlesin, et nii, nüüd kohe täitub ruum detsibellidega ja mitte ainult... Kuid Karolin, kellest on päevakeskuses saanud suur laulutüdruk, tegi oma plaanides otsustava pöörde ja võttis hoopis viisijupi üles: „Sulle tahan hüüda, juba veel ja veel ja veel, tuule suund on nord..." Õnneks teadsid seda paari aasta tagust hittlugu ka kõik toas viibinud meedikud. Ning oh üllatust – hetk hiljem kõlas laul opiplokis juba vähemalt kuuel häälel! Paar uudishimust ümmargust silmapaari käis isegi üle ukse sisse kiikamas, mis seal hambaraviruumis nüüd küll äkitselt lahti on läinud!"

Pool aastat hiljem aga murdus Karolinil jälle õnnetul kombel üks murenev hammas peaaegu ära. „Helistasin ja ütlesin dr Kreegimäele tutvustuseks, et olen selle laulutüdruku ema, kes neil viimati opisaalis laulma hakkas, ehk ta mäletab? „No selline asi jääb elu lõpuni meelde!" sain vastuseks. Ühtlasi tegi tohter ettepaneku tulla juba järgmisel õhtul Tartu hambapolikliinikusse murdunud hammast näitama – kuigi tavalises olukorras on järjekorrad väga pikad. Ja, oh imet!, Karolini katkine hammas plommiti seekord koguni narkoosita. Esimene kord elus, 32. eluaastal!" imetleb Karolini ema Tartu tohtrite tööd.

„Aga see, missugust näitlejameisterlikkust ja valmidust nõudis hambaarstilt ja õelt lapsemeelse patsiendiga kaasa mängimine, väärinuks küll videoks salvestamist. Kas või õppematerjaliks tulevastele hambatohtritele," lisab ta.

Tiina Kangro

KUST SAAB ABI?

TARTU ÜLIKOOLI KLIINIKUMI STOMATOLOOGIAKLIINIK

(Tartu, Raekoja plats 6, III korrus, narkoosis ravi toimub Maarjamõisas)

- Puudega lapse või täisealise ravijärjekorda panekuks ja sellele eelnevaks konsultatsiooniks tuleb võtta ühendust osakonna vanemõega telefonil 731 9861 või aadressil irina.sapatsuk@kliinikum.ee. Sealt saab ka kõik vajalikud juhised edasise kohta.
- **NB!** Narkoosis hambaravi otsuse langetab hambaarst, mitte lapsevanem või eestkostja. Selleks palutakse tuua patsient võimalusel eelnevalt hambaarsti juurde konsultatsioonile (ja panoraampilti tegema), sest hambaarst peab ette teadma, milliseid protseduure on vaja teha. Hambaarstile tuleb anda ka perearstilt kirjalik teade patsiendi terviseseisundi kohta, et arst saaks otsustada, kas talle sobib päevakirurgia tingimustes narkoosis hambaravi. Kui patsienti ei ole võimalik liikumisvõimetuse tõttu eelnevalt hambaarsti vastuvõtule tuua, peaks tema esindaja tulema arstiga eelkohtumisele või konsulteerima hambaarstiga telefonitsi (kontaktid annab vanemõde). Eelkonsultatsioon on täisealistel patsientidel vajalik ka selleks, et arst saaks hilisemate üllatuste ärahoidmiseks välja arvutada, kui palju teenus ligikaudu maksma läheb.
- Üldnarkoos on täiskasvanud vaimupuudega patsientidele haigekassa kulul. Kõik teised puudega täiskasvanud peavad ise tasuma nii hambaravi kui ka narkoosi eest.
- Lisainfo: www.kliinikum.ee/stomatoloogia/osakonnad/lastestomatoloogia-osakond.

TALLINNA LASTEHAIGLA

(Tallinn, Tervise 28)

- Üldnarkoosis hambaravi on mõeldud vaimupuudega lastele, keda pole võimalik tavameetodil ravida. Ravile saab registreerida telefonil 697 7200.
- Ravijärjekorda panekuks on vajalik hambaarsti saatekiri ja terviseseisundi tõend perearstilt. Samal telefonil saab registreerida ka Tallinna kesklinna lastepolikliiniku hambaarsti vastuvõtule, kes hindab, kas lapsele sobib / on vajalik üldnarkoosis hambaravi.
- Narkoosis hambaravi toimub lastehaigla operatsiooniplokis. Haiglasse on vaja võtta kaasa vahetusjalatsid ja vahetuspesu (narkoosi ajal lihased lõtvuvad ja põis võib ootamatult tühjeneda opitoas).
- Enne ravi algust ei tohi vähemalt kuue tunni jooksul anda lapsele süüa ega juua, samuti ei tohi narkoosis ravile tuua haiget last (köha, nohu, palavik jms), laps peab olema olnud terve vähemalt kaks viimast nädalat. Kui laps haigestub, tuleb sellest kindlasti teatada telefonil 697 7200 või aadressil loobu@lastehaigla.ee.
- Lisainfo: www.lastehaigla.ee/hambaravi-uldnarkoosis-3.

STIGMA ERAKLIINIK

(Tartu, Pikk 14)

- Üldnarkoosis hambaravi pakutakse lastele, vältimatu abi vormis ka täiskasvanutele. Registreerimine telefonil 740 2024.

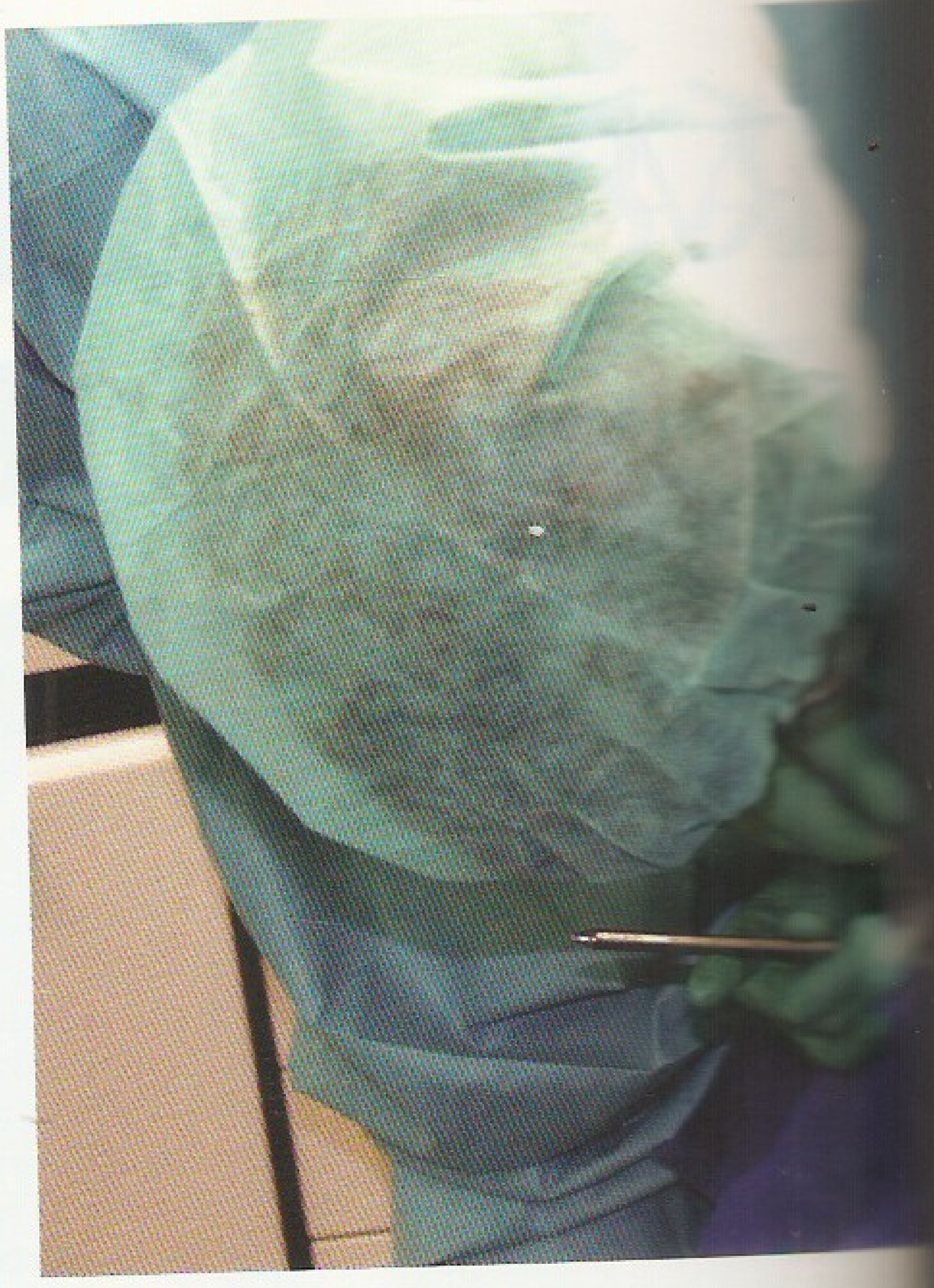

VÄGA PIIR

„MEIE VÕIMALUSED ÜLDNARKOOSIS HAM- BARAVI VAJAVAID TÄISKASVANUID VASTU VÕTTA ON VÄGA PIIRATUD. JUBA SELLE- RAST, ET SAAME HAMBARAVIKS KOHAN- TUD OPERATSIOONIBOKSI KASUTADA VAID KORRA NÄDALAS," TÕDEB TARTU ÜLI KLIINIKUMI STOMATOLOOGIAKLIINIKU TEOSAKONNA JUHATAJA RITA NÕMMELA.

„Kaugemalt pärit patsient on Tartusse ravile tulek, hommikul kella kaheksaks le jõudmine, kindlasti ka kas. Selge, et selliseid lusi tuleks luua mujalegi lisab ta.

Dr Nõmmela sõnul takist uute üldnarkoosis hambarav maluste loomist kõige seadus, mis on sundinud toloogid eraettevõtjateks, vad ellujäämiseks igal otsaga kokku tulema. Ta „Kui narkoosis hambaravi suudab arst ravida päevas

BULLS

NARKOOSIS HAMBARAVI ARVUDES

- Tänavu 10 kuuga (jaanuarist oktoobrini) on üldanesteesias hambaravil käinud **1068 last** ja **19 täiskasvanut**.
- Tallinna lastehaiglas on narkoosis ravitud **181 lapse**, Tartu ülikooli kliinikumi stomatoloogiakliinikus **77 lapse** hambaid. Haigekassal on üldanesteesias hambaravi osutamiseks **13 lepingupartnerit**, kõige rohkem ravijuhte oli **Stigma erakliinikus** (Tartus).
- **Kuni 19-aastastel** lastel on kogu hammaste ravi haigekassa kulul, **täisealistel** tasub haigekassa ainult üldnarkoosi eest ning hambaravi eest tuleb maksta ise.
- Haigekassa on tänavu tasunud laste narkoosis hambaravi eest **546 260 eurot**, täiskasvanutele on teenust osutatud **6204 euro** eest. Seega on laste ühe hambaarstil käigu kulu keskmiselt 500 eurot, täiskasvanuil 326 eurot.
- Raviteenuste hinnakirja järgi maksab kuni kolmetunnine üldnarkoos **233 eurot** ja ärkamistoa kasutamine **18,5 eurot** tund. ALLIKAS: HAIGEKASSA

ATUD VÕIMALUSED

kahe patsiendi hambad, on selge, et sel päeval tuleb tal oma tööle peale maksta. Meie maksame ka oma lasteosakonna sisevahendite arvelt peale neile arstidele, kes lähevad päevakirurgiasse üldnarkoosis patsientidele protseduure tegema. Teeme seda, sest teame, et inimesed vajavad abi. Aga mõni väiksem hambakabinet ei saaks endale seda lubada."

KANNATATAKSE LEPLIKULT

Tema sõnul piirab üldnarkoosis hambaravi saajate hulka ka sotsiaalministeeriumi antud limiit, kui paljudele inimestele saab narkoosis ravi pakkuda. „Esimestel aastatel tasus ministeerium 50 patsiendi narkoosi ja ärkamistoa kulude eest, nüüdne number on poole väiksem," ütleb ta.

Märgatavat protesti aga sihtrühma hulgas, näiteks vaimupuudega inimeste hooldajatelt-eestkostjatelt, limiidi vähendamine kaasa toonud ei ole. Järelikult inimesed lihtsalt lepivad. Või siis arvavad, et ravile tulek pole neile nagunii jõukohane. Igatahes on selge, et kui ravil käib aastas vaid paarkümmend vaimupuudega inimest, siis paljudel on hambad lihtsalt parandamata.

Kurbloolisus on, et küllap kulutavad nad siis sedajagu tihedamalt „limiite" erakorralise meditsiini vastuvõttudes, näo-lõualuukirurgia ja teistes haiglaosakondades, kus ravimata hambapõletikest põhjustatud kroonilisi hädasid tohterdatakse. Kokkuvõttes on see haigekassale palju kallim, kui oleks õigeaegne hambaravi, isegi kui seda teha üldnarkoosis.

RAVI PEAKS OLEMA TASUTA

„Keskmine raviarve on meil narkoosis patsientidel olnud 200–250 eurot. See on täiesti arusaadav, kui inimene pole viis aastat või kauemgi hambaarsti juures käinud ja tal on hambad väga lagunenud. Suurem osa kulust moodustabki sel juhul hammaste eemaldamine, asi on lihtsalt juba nii käest läinud. Perel on aga oma hoolealuse eest nii suurt summat välja käia kahtlemata väga raske. Eriti siis, kui pere koosnebki vaid pensionärist emast ja vaimupuudega pojasttütrest. Hambaarstidena leiame, et riik peaks tegema poliitilise otsuse ning võrdsustama raske ja sügava vaimupuudega patsiendid lastega, kel tasub haigekassa kogu hambaravi eest. Vastava ettepaneku oleme hambaarstide liidu kaudu ka riigikogu sotsiaalkomisjonile esitanud," kõneleb dr Nõmmela.

Vaatamata kõigele soovitab dr Rita Nõmmela siiski leida võimalus ja hambaravile tulek plaani võtta. Kõige parem oleks aeg kinni panna enne, kui haige hammas endast valuga märku on hakanud andma. „Kui teie hoolealune pole juba viis-kuus aastat või kauemgi hambaarsti juures käinud ning kui ta isegi hambavalu ei kurda, siis pange talle meie juures järjekord kinni. Arst vaatab hambad üle, teeb vajalikud protseduurid, vajadusel narkoosis, ja igal juhul on selline ennetav lähenemine säästlikum nii hammaste tervise suhtes kui ka rahakotile."

Anne Lill

Töövõime hindamine uues süsteemis

TÖÖTUKASSA ALUSTAS 1. JUULIL TÖÖVÕIME HINDAMIST UUE SÜSTEEMI JÄRGI. AASTA LÕPUNI HINNATAKSE VAID UUSTULNUKAID EHK SIIS NENDE INIMESTE TÖÖVÕIMET, KES EI OLE SENISES SÜSTEEMIS TÖÖVÕIMETUSPENSIONÄRID. NENDE HULKA KUULUVAD KA PUUDEGA LAPSED, KES ON SAANUD VÕI SAAVAD SEL PERIOODIL 16-AASTASEKS.

Esimese nelja kuuga (juulist oktoobri lõpuni) esitas töövõime hindamise avalduse 3217 inimest. Neist pisut üle 2300 said selle aja jooksul ka otsuse. 81 taotlust lükati tagasi (tervise infosüsteemis puudusid taotleja terviseandmed, inimene polnud tööealine või Eesti resident, ei andnud luba oma terviseandmeid kasutada, loobus ise vm).

Tehtud otsused jagunesid järgmiselt:

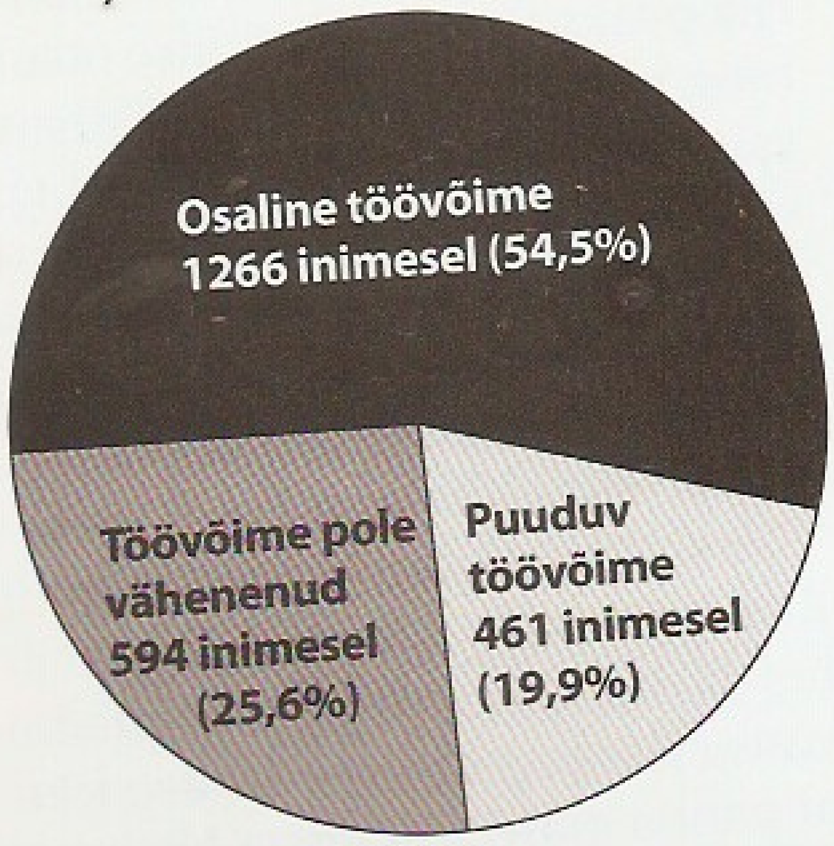

Pisut enam kui poolel taotlejatest tuvastasid ekspertarstid osalise töövõime (vaid iga teine neist käib tööl). Viiendikul inimestest hinnati töövõime puuduvaks – siinjuures on kõnekas, et ka puuduva töövõimega inimestest käis iga teine (231 inimest) hindamise hetkel tööl. Iga neljanda taotleja puhul leiti, et ta töövõime ei ole vähenenud – sellest hoolimata oli neist vaid pool tööhõives.

Veel näitavad statistilised andmed, et umbes sama palju inimesi, kui pöördus töötukassasse töövõime hindamiseks, hakkas igas kalendrikuus tööturuteenustel osalema (nelja kuu pisut üle 3000 inimese). Näiteks sai tööalast rehabilitatsiooni igas kalendrikuus 600–700 vähenenud töövõimega inimest. Töölesõidu toetust sai juulis 8, augustis 17, septembris 16 ja oktoobris 18 inimest. Kaitstud töö teenusel viibis ligi 60 inimest kuus ja kogemusnõustaja teenust sai kolm-neli inimest kuus. Umbes 400–500 vähenenud töövõimega inimest õnnestus töötukassal igas kalendrikuus aidata tööle või oma ettevõtet juhtima. **Tiina Kangro**

Sotsiaalmaksu hüvitis

Töötukassa maksab osaliselt kinni sotsiaalmaksu kulu ka tööandjatele (ainult erasektoris), kes on palgale võtnud vähenenud töövõimega inimese / töövõimetuspensionäri. Hüvitatav summa on tänavu 128,70 eurot kuus ning tuleval aastal 141,90 eurot kuus (riiklikult kehtestatud sotsiaalmaksu kuumäära ulatuses). Tööandjad küsisid juulist oktoobrini sotsiaalmaksu hüvitist igas kalendrikuus tagasi ligi 20 000 inimese eest.

Töötu[...] tervis[...]

2017. AASTAST HAKKAB TÖÖ[...]TUKASSA TÖÖVÕIMET HINDAMA KA PRAEGUSTEL TÖÖ[...]VÕIMETUSPENSIONÄRIDEL, KEL JÕUAB KÄTTE KORDUS[...] HINDAMISE TÄHTAEG. UURI[...]ME, KUIDAS UUT MOODI HINDAMINE ON LÄINUD.

Kui esimesel n-ö proovipool[...]tal hindab töötukassa vähem [...] 5000 süsteemi alles siseneva i[...]mese töövõimet, siis uuest a[...]tast käivitub töövõimereform t[...] mahus ning hindamisi tuleb t[...] tavapärases mahus ehk ligi 50 0[...] Töötukassa juhatuse liige Pille [...]mal kirjeldab seniseid kogem[...] ning annab nõu, mida hindamise[...]tulijad võiksid silmas pidada.

Senises töövõimetuspension[...] süsteemis oli taotlejaid, kel t[...] võime vähenemist ei tuvastat[...] ainult kümnendik. Kas uues süsteemis on tihedam filter?

Esimese nelja kuuga mää[...] osaline töövõime 1266 ja pu[...] töövõime 461 inimesele, töö[...] ei olnud vähenenud 594 inime[...] Hindamistulemusi ei ole aga v[...]malik päris üheselt võrrelda se[...]se püsiva töövõimetuse hinda[...] tulemustega, sest metoodika[...] täiesti erinevad.

Jälgime igapäevaselt uue me[...]dika toimimist, kuid põhja[...]maid analüüse on plaanis teh[...] kui uutel põhimõtetel hinda[...] on kestnud mõnevõrra pike[...] aega.

Kas olete saanud esimeste k[...]dega teada midagi uut, mida hindajad ei osanud ette näha?

Oleme tõepoolest teinud m[...] ettepanekud metoodika täps[...]

[..]SA: SUURIM MURE ON [..]ADMETE KÄTTESAAMINE

miseks. Näiteks on vaja metoodikas paremini lahti seletada, kuidas hinnatakse töövõimet, kui terviseprobleemid ning nendega seotud vaevused ja piirangud on ajutised – see on põhjustanud arusaamatust. Töövõimetoetuse seaduse mõttes hinnatakse töövõime ulatust juhul, kui tegu on pikaajalise ja püsiva tervisekahjustusega (vähemalt kuus kuud). Samas on töövõimet tulnud hindama ka inimesed, kel on näiteks trauma tagajärjel käe- või jalaluumurd, mis arsti hinnangul paraneb normaalselt ning tervis taastub mõne kuuga. Kuigi neil on parajasti töötamine ja igapäevane tegutsemine takistatud, on tegemist siiski ajutise ja paraneva seisundiga, mistõttu hindamegi, et töövõime ei ole vähenenud.

Samuti on vaja metoodikas veelgi täpsustada ja inimestele selgitada, milliseid piiranguid kirjeldada kehalise ja milliseid vaimse võimekuse valdkonna all, kuna need kipuvad segamini minema. On juhtunud, et taotleja toob vaimse võimekuse valdkonnas õppimise ja tegevuste elluviimise all välja kehalisi raskusi, näiteks et ei suuda endale toitu valmistada, kuna käed on kohmakad. Tegelikult hinnatakse aga õppimise ja tegevuste elluviimisega hakkamasaamist vaimsetest võimetest lähtudes, näiteks et inimene ei suuda pesumasinat kasutada, sest tal on paaniline hirm elektri ees.

Samuti kirjeldavad inimesed taotluses vahel näiteks nägemise vähenemisega seotud piiranguid vaimse võimekuse valdkonna all: inimestevaheline lävimine ja suhtlemine on raskendatud, kuna inimene ei näe kaasvestlejat.

„PÜÜAME ARSTE IGAL VÕIMALUSEL KA ISE TEAVITADA, KUI OLULINE ON TERVISEANDMED INFOSÜSTEEMI KANDA.

TÖÖTUKASSA JUHATUSE LIIGE PILLE LIIMAL KIRJELDAB TÖÖD UUE HINDAMISSÜSTEEMI ÜHE SAGEDASE KITSASKOHAGA.

Nägemise vähenemine kuulub aga kehalise võimekuse valdkonna piirangute hulka, kuna tegemist on silmahaigusega, mitte psüühikahäirega, mille korral võib inimesel olla tahtetus suhelda võõraste inimestega.

Mis on esimestel kuudel tekitanud kõige rohkem probleeme?

Töövõime hindamiseks on vaja, et inimese enda hinnangut oma tervisele ja tegevusvõimele kinnitaksid ka terviseandmed. Praktikas on kõige keerulisem terviseandmete kättesaamine juhul, kui inimese raviarst ei ole andmeid kas üldse või piisavalt tervise infosüsteemi lisanud.

Töötukassa otsib sel juhul ise õige arsti üles ja palub andmed süsteemi kanda, kuid mõnikord tuleb selle palvega mitu korda pöörduda ja andmete saamine võib võtta väga kaua aega. Probleemi lahendamiseks püüame arste igal võimalusel teavitada ja selgitada, kui oluline on, et inimese kohta oleksid olemas terviklikud terviseandmed.

Uued teenused on aga hästi käivitunud. Tööalase rehabilitatsiooni koostööpartnereid on töötukassal 61, vaid Rapla- ja Hiiumaal ei ole veel kohapeal tööalase rehabilitatsiooni pakkujat. Kaitstud töö lepingud on sõlmitud kümmekonna partneriga Tallinnas, Tartus, Valgas, Rakveres, Pärnus, Jõhvis, Viljandis, Narvas, Raplas, Sillamäel, Põlvas, Võrus – kokku 112 psüühikahäirega inimesele, 56 intellekti- ja 18 liitpuudega inimesele teenuse osutamiseks.

Vaid kogemusnõustamise teenuse partnereid on olnud väga keeruline leida, sest koolitatud kogemusnõustajaid on vähe ja ka organisatsioonidel napib selle Eestis võrdlemisi uue teenuse pakkumise kogemust. Praegu saame pakkuda kogemusnõustamist psüühikahäirega inimestele Pärnus, Tallinnas, Tartus, Kiviõlis, Rakveres ning liikumis- ja nägemispuudega inimestele Tartus. Valmistame ette uut hanget, et tellida teenust ka liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimestele Eesti eri piirkondades. Peame läbirääkimisi mitmesuguste organisatsioonidega, samuti toetab Astangu keskus kogemusnõustajate väljaõppega.

Millega olete seniseid uusi kliente saanud kõige enam aidata?

Töötukassa abiga on aasta algusest tööd otsinud ehk olnud töötuna registreeritud iga kuu üle 5000 vähenenud töövõimega inimese. Kõige sagedamini on neil olnud vaja omandada või täiendada tööks vajalikke oskusi ja teadmisi. Sellele kliendirühmale olemegi enim osutanud tööturukoolitust (sel aastal on koolitust alustanud ligi 2000 vähenenud töövõimega inimest) ja tööpraktikat (740 sisenejat).

Karjääri ja tööotsingute nõustamisele lisaks on vähenenud töövõimega inimesed sageli vajanud psühholoogilist, võla- või sõltuvusnõustamist (ligi 600 juhul).

Kümne kuuga sai 515 inimest tööle palgatoetusega ja 156 inimest tugiisikuga.

Uutest teenustest oleme kõige rohkem pakkunud tööalast rehabilitatsiooni (teenusel osalemist on alustanud pea 650 inimest).

Ka tööandjate nõustamise ja teavitamise teenus on hästi vastu võetud.

Olete teinud mitmesaja inimese kohta otsuse, et neil töövõime puudub, kuigi nad käivad tööl. Kuidas selline asi juhtub ja mis neist siis edasi saab?

Paljud puuduva töövõime otsuse saanud inimesed on tõesti seni töötanud, kuid on nüüd raskesti haigestunud või nende terviseseisund on järjest halvenenud. Sageli on nad enne töövõime hindamise taotluse esitamist olnud pikalt haiguslehel. See ongi üks selgitus.

Teisalt tuleb arvestada, et puuduva töövõime põhjused on erinevad. Puuduva töövõime saab inimene, kel on mitme eri tegevuse tegemine oluliselt raskendatud (näiteks liikumine ja käeline tegevus) või ei ole tal mõnda tegevust üldse võimalik teha (näiteks ta on täiesti liikumatu). Lisaks annavad puuduva töövõime neeruasendusravi, juhitav hingamine, raske või sügav vaimne alaareng, hilise astme vähkkasvaja jt töövõimet välistavad seisundid, kuigi vahel suudab ja tahab ka puuduva töövõimega inimene teha endale võimetekohast tööd.

Töötukassal ei ole praegu veel piisavalt põhjalikku ülevaadet, kuidas inimesed reageerivad puuduva töövõime otsusele. Selline analüüs on kavas teha järgmise aasta jooksul. Oma andmetest töötute kohta aga näeme, et kui inimene saab puuduva töövõime otsuse, siis suure tõenäosusega ta lõpetab töötuna arveloleku oma soovil, s.t loobub töö otsimisest. Kui ta soovib, võib ta töötukassa teenuste kasutamist aga jätkata.

Kirjeldage palun, milliste seisunditega inimesed on saanud hindamise tulemuseks „töövõimeline", kuigi ilmselt pöördudes on nad ise arvanud, et neil on vähenenud töövõime.

Töövõimeliseks hinnatud inimestel on olnud eelkõige ajutised tervisekahjustused ja ajutised piirangud (näiteks trauma- või operatsioonijärgne seisund). Või siis on tervisekahjustus pikaajaline, aga sellest tulenevad tegevuspiirangud on kerged (ei takista igapäevaelu), raviga kontrolli all või abivahenditega kompenseeritud.

Uues süsteemis hinnatakse ju töövõimet koos abivahendi

Kui pikaks ajaks hinnati?

Juuli, augusti ja septembri jooksul andis töötukassa kõige rohkem töövõime vähenemise otsuseid üheks kuni kaheks aastaks. See tähendab, et juba üsna pea tuleb neil inimestel minna kordushindamisele, et spetsialistid saaksid üle vaadata, kas nende seisundis on midagi muutunud, näiteks rehabilitatsiooniprogrammi läbimise, parema abivahendi, kaitstud töö teenusel viibimise, tugiisikuga töötamise toel vms. Neil, kellele määrati puuduv töövõime, oli neljaks või viieks aastaks tehtud otsuseid pisut rohkem kui osalise töövõimega inimestel.

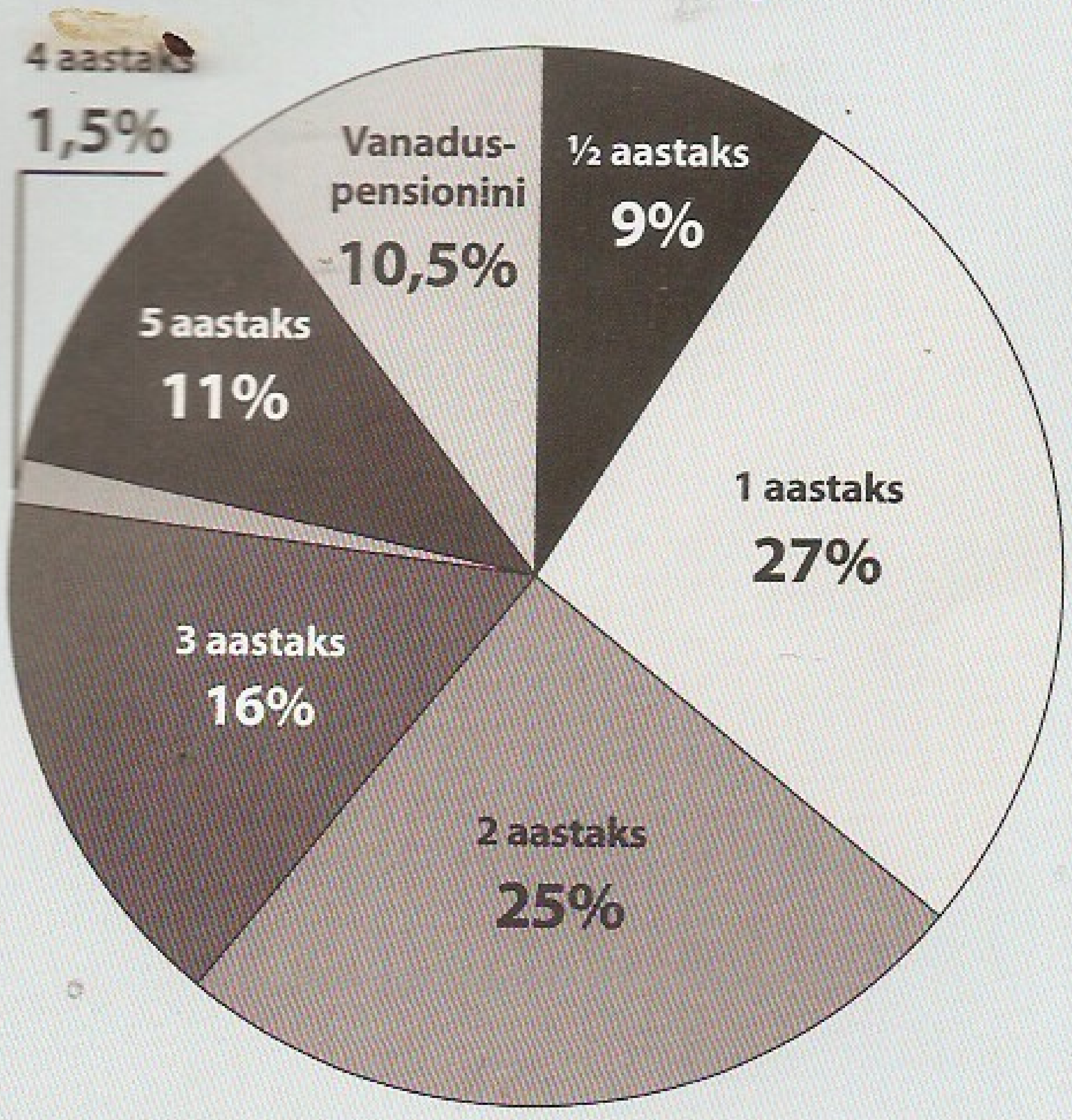

Hindamise aluseks peamiselt paberid

Kui töövõimereformi alles kavandati, peeti üheks probleemiks seda, et sotsiaalkindlustusamet määrab töövõimetuspensione vaid paberite põhjal ja inimesi nägemata. Uue hindamissüsteemi esimesed kolm kuud on näidanud, et nüüdki antakse hinnang ülekaalukalt dokumentide põhjal: visiidile on kutsutud vaid iga 40. hinnatav. Muidugi on nüüd tegemist uue ja hoopis teistsuguse metoodikaga, samuti annab palju ära teha suheldes inimesega meili, telefoni jms kaudu.

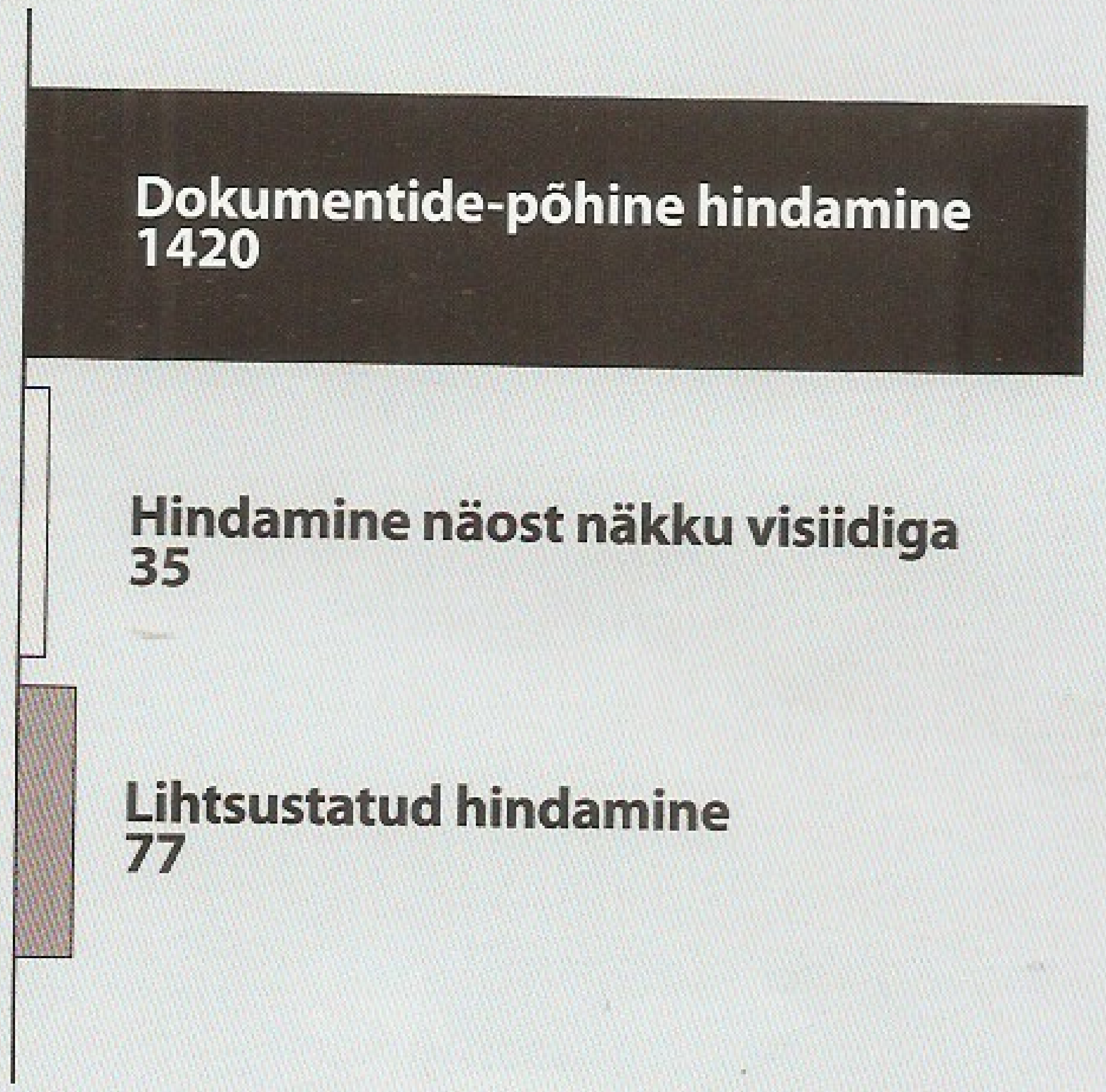

Mis on lihtsustatud hindamine?

Kui inimene (tema eestkostja) kinnitab kohe taotluse alguses, et hinnatava seisund on töövõimet välistav (aparaadist sõltuv püsiravi, paranemise prognoosita voodihaige, raske või sügav vaimne alaareng, väljakujunenud dementsus või Alzheimeri tõbi, dialüüsravi, viimase astme vähkkasvaja), siis ei pea pika taotluse ülejäänud osi täitmagi. Sel juhul kontrollib ekspertarst vaid terviseandmed üle ning koostab eksperdiarvamuse.

Juba sel suvel-sügisel on ka hulk sügava liitpuudega 16-aastaseks saanud lapsi, kes on käinud töötukassas esimesel hindamisel, saanud puuduva töövõime otsuse kuni vanaduspensionieani. Nende vanemad on rõõmustanud, et ei pea hakkama kordushindamistel käima ja töövõimetoetus (sisulises mõttes ikkagi elatist tagav pension) hakkab jooksma. Ka töötukassal on nende inimestega vähem sekeldamist.

ALLIKAS: TÖÖTUKASSA

mida inimene kasutab. Kui talle ei ole veel abivahendit eraldatud või tal alles tekib abivahendi saamise õigus, siis hinnatakse teda abivahendita, kuid antakse soovitusi abivahendi kasutamiseks.

On olnud ka üksikuid juhtumeid, kus terviseandmed üldse ei kinnita inimese taotluses kirjeldatud vaevusi ja piiranguid. See ei tähenda tingimata, et tal tervisega muret ei oleks, sest võib ka olla, et ta pole lihtsalt nende probleemidega vastavate arstide poole pöördunud. Sel juhul hindame inimese töövõimeliseks ja soovitame tal, kui piirangud jätkuvalt esinevad, pöörduda oma tervisemuredega arsti vastuvõtule.

Kui töövõimeliseks hinnatud inimene ei käi tööl, saab töötukassa toetada ta tööotsinguid ja tööle asumist selle järgi, millist abi ta selleks vajab.

Mida soovitaksite neile, kes hakkavad 1. jaanuarist tulema kordushindamistele? Millele erilist rõhku panna?

Neil tuleks järgida korduvekspertiisi tegemiseks antud tähtaega. Et tagada sujuv üleminek vanast süsteemist uude, tuleb esitada hindamise ja sellega koos ka töövõimetoetuse saamise taotlus õigeaegselt ehk hiljemalt korduvekspertiisi taotlemise tähtajal. Teiseks on oluline oma raviarsti külastades talle meelde tuletada, et ta terviseandmed ka tervise infosüsteemi kannaks.

Küsinud Tiina Kangro

ISSN 2228-1312
SAAJA AADRESS:

Viimsi Raamatukogu
Kesk tee 1 Haabneeme Viimsi vald
74001 Harjumaa
Perioodika 01

Jõulukingid otse südamest!

Tugikeskuse Juks kingipood

Avatud E–R kella 9–16 (Kadaka tee 153, Tallinn)
Rohkem infot: nele.talussaar@juks.ee.
Pakume ka eritellimusi firmadele, näiteks kruuse, kaarte, ümbrikke, kotte, keraamikatooteid jne.
Oleme huvitatud ka allhanketöödest.

Merimetsa tugikeskuse Teistmoodi pood

Avatud E–R kella 10–16 (Merimetsa tee 1, Tallinn)
Küsi lisa tel 656 7530

HULLUD PÄEVAD KOGU AEG

Meil on hullud päevad kogu aeg!

Kui saad aidata. Või kui tead kedagi, kes saab:

MTÜ Puutepunktid

arveldusarve EE452200221053907379

MTÜ Puutepunktid on riiklikus tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas.

TÄNAME AJAKIRJA TOETAJAID!

Kaja Linder, Küllike Lain, Anne Reva, Larissa Jarada Svjatoslava Legitševa, Reet Jepisova, Ulvi Mellis, Kaia Veltmann, Raili Veskilt, Maria Praats, Eerika Õun, Larissa Nikiforova, Karoli Antons, Monika Miller, Kalev Märtens, Ketlin Ravel, Heldi Käär, Lilia Tihane, Jannu Holsting, Vaike Põhn, Anne Helme, Sander Saat, Evelin Peda, Alo Suursild, Eduard Välja, Külli Kaljapulk, Anne-Mari Rebane, Hiie Härm, Ene Veskaru, Keit Lipp, Ago Laur, Chris-Helin Loik, Ülle Alt, Silvi Jänes, Minija Pääslane, Helle Veski, Julia Abiševa, Ingrit Haavistu, Ursi Joost, Ande Etti, Imbi Suun, Kreet Ojamets, Merle Lints, Merje Noormaa, Sigrid Kristin, Maris Luik, Tarmo Leheste, Siiri Klasberg, Helmen Kütt ja MTÜ Spordiklubi Meduus. Teie annetustest koguneti detsembri Puutepunktide kirjastamiseks 445,50 eurot.
Kõigile väga suur tänu!

Ajakirja väljaandmist toetavad ka
HASARTMÄNGUMAKSU NÕUKOGU
EESTI HOOLDAJATE LIIT
V:E:D:U:R.EE
TARTU ÜLIKOOLI KLIINIKUMI Lastefond